

לימוד אמונה

חלק ג' – כ"ח חשון

מתוך שיחות הרב צבי יהודה קוק זצ"ל

5. ברכה בתורה תחילה

מן המשנה מגיעים אנו לגמרא, שם הדברים נוקבים ויורדים עד התהום, עד המרומים והמעמקים. מאמר זה של חז"ל מופיע בגמרא פעמיים, בסוף מסכת נדרים ובסוף מסכת בבא מציעא בשם רב. רב נקרא בתואר "רב של כל בני הגולה" [...]. לימוד מיוחד זה בשם "אמר רב יהודה אמר רב" מופיע בסגנון מיוחד ומתוך גישה מעניינת: "דבר זה נשאל לחכמים", חכמי הקודש חכמי אמת — ולא ידעו לפרש, וכן "לנביאים ולא פירושהו". יש כאן עניין מעניין, מותח ומרעיש. חז"ל מתארים לנו שיש דבר שחכמים ונביאים לא ידעו לפרשו, "עד שפירשו הקדוש-ברוך-הוא בעצמו!". מה הוא דבר זה? — פסוק בירמיהו: "על מה אבדה הארץ".

המובן של "אבדה הארץ" הוא גלות, כמו שכתוב "ואבדתם מהרה מעל הארץ". לכאורה השאלה אינה מובנת, הרי אנו יודעים שבית ראשון נחרב מפני סיבות מוגדרות ובית שני בגלל סיבות ידועות אחרות. אלא שיש כאן שאלה יותר נוקבת ומעמיקה, אשר תוכנה מתברר דווקא בתורה שבעל-פה.

"על מה אבדה הארץ... ויאמר ד': על עזבם את תורת". אמנם, האם לא למדו תורה ולא עסקו במצוות? "אמר רב יהודה אמר רב: שאין מברכים בתורה תחילה". מתוך עיונים אמיתיים בהיסטוריה, מתברר שהתורה התקיימה בכל הדורות. בכל הדורות כולן היה שפע של דברי תורה, לומדי תורה ושוקדי תורה. "יגדיל תורה ויאדיר". היו הרבה יותר לומדי תורה מאשר בימינו. מי יוכל לספור את כל השמות המופיעים בגמרא? הרמב"ם מעיד שהיו "בכל דור ודור אלפים ורבות" עוסקים בתורה, ומהם נשפע השפע העצום של תורה שבעל-פה, תלמוד בבלי וירושלמי. רואים שהתורה היתה חיה בתוכנו בכל תוקף. היה שפע של תורה וחיוניות של תורה. אם כן, מה המובן של "עזבו את תורת"? — שלא ברכו בתורה תחילה. עסקו בתורה בכל הגדלות, בכל הלמדנות, בכל החריפות ובכל הבקיאיות, אבל הנקודה החסרה היתה בדרך גישתם לתורה, שלא מתוך ברכה בתורה תחילה. ומה היא הברכה בתורה תחילה? "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו"! כל לימוד תורה, קיום התורה וגדלות בתורה, של כל ראשי הישיבות וכל תלמידי הישיבות, צריך להתחיל בידעה של "הבוחר בעמו ישראל באהבה". מן היסוד של "בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" נמשכת תורת אמת, ולא אחרת. העיסוק בתורה ולימוד תורה מתוך הזנחת היסוד ההיסטורי, הקוסמולוגי והמצויאותי הזה של "הבוחר בעמו ישראל באהבה", של בחירת אלוהים בעם-ישראל לנצח נצחים, של "נצח ישראל" שלא יוכל להשתנות ושלא ניתן להשתנות — הוא המפתח להבנת השאלה "על מה אבדה הארץ". כשכל דקדוקיה של תורה וכל בירוריה של תורה אינם נמשכים ממקור היצירה האלוהית של ישראל, זה נקרא "עזיבת התורה". אין דרך אחרת לעסוק בתורה אלא מתוך "אשר בחר בנו", מתוך הכרת הערך האלוהי של עם-ישראל. כשניגשים אל פרטי הלימודים, שלא מתוך ההכרה הכללית, האמונה הכללית, של היצירה האלוהית של עם-ישראל, אז יש סכנה ליחיד ולציבור של אבדן הארץ.

6. ישראל ואורייתא

הגר"א מגדיר ש"עיקרי אמונת ישראל ותורה" תלויים בספר 'הכוזרי'. כל מילה שקולה בשקל הקודש: "אמונת ישראל ותורה". אם היה אומר אמונת תורה וישראל, היה זה נוסח של המכונים חרדים, אלא: אמונת ישראל ותורה. וכן חז"ל קבעו את נוסח הברכה: "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו". לכאורה מה הייחוד שלנו ובמה אנו עם סגולה? לכאורה היה מתאים לאמר: אשר נתן לנו את תורתו, ובחר בנו מכל העמים. אבל חז"ל לא תקנו כן. כשקוראים בשם ד' לא לפי הסדר של ישראל ואורייתא, לא מתוך קישור עם-ישראל, מופיעות סכנות נוראות, סכנות של גניבת אורות הקודש ממקורם.

נשמת ישראל היא התורה. ישראל הם תורה בעצם ממשות החיוניות האלוהית שלהם, והתורה עניינה אותה מציאות פנימית כלל-ישראלית, הבאה לידי ביטוי על-ידי קיום התורה ועל-ידי לימודה. דבר ד' המחיה אותנו מתגלה בנו בכל מציאותנו בתור עם, בכל הסדרים הרוחניים הממלכתיים התורניים והמצוותיים. ישראל הוא מין בריאה אלוהית מיוחדת שהתורה מונחת בעצם בטבעה, ועובדה זו קודמת לכל התפרטות של תורה ומצוות. כלל גדול זה, ואמת אלוהית גדולה זו, עניינם להתגלות על-ידי התורה ומצוותיה, שהיא הגילוי האמיתי של ישראל. באופן יסודי: אורייתא קודשא-ברוך-הוא וישראל, אחד הם.

(תלמוד תורה ב', פסקאות 5-6)

תודתנו נתונה על הרשות להשתמש בטקסט לרב שלמה אבינר שליט"א ולספריית חוה 02-9973168